La lutte contre le cancer utérin!

Pris 35 Øre.

Livmoderkræften
og Kampen for dens Helbredelse

af

Dr. med. CARL OTTO.

„Dansk Sundhedstidende“s Flyveskrift

Nr. 5.

— 1. OPLAG. —

KØBENHAVN
„Dansk Sundhedstidende“s Forlag.
P. Petersens Bogtrykkeri (Egmont H. Petersen).
1906.

Tidligere udkom:

Om

Blindtarmsbetændelsen

— Aarsag og Behandling —

Af

Overkirurg, Dr. med. LUDV. KRAFT.

Pris 40 Øre.

Faas i enhver Boghandel.

Livmoderkræften
og Kampen for dens Helbredelse.

Inderst inde hos de fleste Mennesker dæmrer Angsten for Kræften Side om Side med Frygten for Døden. Kræften og Døden staar for den almene Bevidsthed som nær beslægtede Begreber. Denne Forestilling om det absolut haabløse og uhelbredelige er sikkert Grunden til, at vore Dages humane Bestræbelser ganske er gaaet denne Lidelse forbi, for at anvende alle Vaaben til Bekæmpelse af Lungetuberkulosen og de veneriske Sygdomme. Men herved gør man sig skyldig i en skrigende Uretfærdighed mod alle de mange kræftsyge Patienter, der daglig ser Døden i Møde uden Haab om Redning. Thi de færreste har vist nogen Anelse om, at der her i København dør omtrent lige saa mange Mennesker af Kræft som af Lungetuberkulose. I Følge Stadslægens og Politidirektørens Aarsberetning kræver nemlig disse to Sygdomme hver for sig aarlig omkring 600 Ofre.

Dette er saa meget mere allarmerende som flere statistiske Opgørelser peger i Retning af, at Kræftdødeligheden er i jævn og stadig Stigning. Selv om nu Stigningen for en stor Del hidrører fra, at Lægernes Opmærksomhed mere end tidligere er henvendt paa denne Sygdom, og det derfor langt oftere lykkes at erkende den selv paa vanskeligt tilgængelige Steder, saa er Tilvæksten rimeligvis ikke helt tilsyneladende, og den viser under alle Omstændigheder, at Kræft er meget almindeligere, end man tidligere har været tilbøjelig til at antage.

Det er da intet Under, at der de senere Aar er sat et overordenlig stort Arbejde ind paa at naa til den videst mulige Forstaaelse af Kræftens hele Natur for der igennem at finde virksomme Vaaben til at bekæmpe denne uhyggelige Sygdom med. At modarbejde den i selve Udviklingen tør vi derimod først gøre os Haab om,

naar det er lykkedes os at sprede det tætte Mørke, som endnu dækker over Kræftens Oprindelse og Aarsag.

Mange Videnskabsmænd er gaaet deres egne, ofte meget vildsomme Veje for at løse denne vanskelige Opgave og finde Kræftens skjulte Spor, tildels vel lokkede af den Verdensberømmelse, som vil blive den lykkelige Opdagers sikre Løn. Og de har mangen Gang intet nægtet sig i Retning af dristige Paastande og ufærdige Bevisførelser. Udlandet har derfor i de senere Aar søgt at regulere alt dette videnskabelige Løsgængeri ved at sætte Kræftforskningen i System. Der er stiftet Komitéer, som leder og støtter Arbejdet med Pengebidrag, der er oprettet Kræftlaboratorier i flere store Byer som London, Berlin og Frankfurt, og der udgives Tidsskrifter og aarlige Beretninger, som alene har til Formaal at vejlede og oplyse om den alsidige Forsknings Resultater.

Men denne store Bevægelse, der nu breder sig over alle Lande, og i hvilken vi her hjemme ogsaa forbereder os paa at tage virksom Del, er af dobbelt Art. Side om Side med de strængt videnskabelige Undersøgelser udføres der nemlig et praktisk Arbejde af overordenlig Betydning. Et Arbejde, som Professor *Winter* i Kønigsberg oprindelig har organiseret med Livmoderkræften for Øje, og som nu vinder levende Tilslutning overalt. Dette gaar ud paa at bekæmpe Kræften med alle de Midler, som staar til vor Raadighed, i første Række ved at udbrede almindelig Forstaaelse og Kendskab til denne Sygdoms Natur og ved at modarbejde den gamle, nedarvede Forestilling om Kræftens Uhelbredelighed.

Vi ved nemlig nu med Sikkerhed, at den kræftagtige Svulst aldrig fremkommer som Følge af en almindelig Liden af hele Organismen, en Forgiftning, en slet Blodblanding, eller hvad man nu ellers tidligere kaldte det for, men at den tværtimod altid begynder paa et enkelt Sted i Legemet og holder sig begrænset hertil i nogen Tid som en lille ormstukken Plet. I alle de Tilfælde, hvor Sygdommen erkendes paa dette Tidspunkt, og hvor den ellers er tilgængelig for operativ Behandling, er det derfor muligt at fjærne den fuldstændig og derigennem sikkert helbrede Patienten.

Denne simple Sandhed kan ikke forkyndes tit nok og højt nok for alle dem, der af Frygt og Undseelse skjuler deres Sygdom og idelig opsætter at faa Klarhed over deres Tilstand. Sandheden er den, at henvender de sig straks til Lægen ved det første mistænkelige Symptom og erkender han, at Lidelsen har taget sin Begyndelse

i et Organ, som overhovedet kan gøres tilgængelig for operativ Behandling, har de sikre Udsigter til at genvinde Helbredet, medens en Opsættelse blot paa nogle Uger kan blive farlig for deres Liv.

Da nu Kræften med Forkærlighed udgaar fra de specielt kvindelige Organer, som Livmoderen og Brystkirtlen, er det særlig blandt Kvinderne Sygdommen vælger sine Ofre. Og navnlig er Livmoderen et hyppigt Angrebspunkt, idet Nydannelsen, ifølge flere samstemmende Beregninger, i en Fjerdedel af alle Tilfælde og i en Tredjedel af Tilfældene hos Kvinderne fra første Færd af udvikler sig her. Men det vil med andre Ord sige, at henved 150 Kvinder i København hvert Aar dør af Livmoderkræft, medens Dødeligheden hele Landet over rimeligvis vil vise sig at være 3—4 Gange saa stor.

Men naar saa mange Kvinder aarlig bukker under for denne Lidelse, ligger det nær at spørge, hvor stort et Antal det da lykkes at helbrede, saa meget mere, som Livmoderkræften frembyder særlig gode Betingelser for en følgerig Behandling. Livmoderen er nemlig et Organ, hvis Tilstedeværelse ikke er nogen absolut Betingelse for Livets fortsatte Bestaaen. Den kan opædes af Sygdommen eller i sin Helhed fjærnes af Kirurgen uden mindste Skade for Individet. Den er desuden let tilgængelig for en nøjagtig Undersøgelse, hvorved man er i Stand til at erkende Nydannelsen paa et meget tidligt Udviklingstrin. Og endelig er vore Operationsmetoder her naaet til en saadan Fuldkommenhed, at det næppe bliver muligt at komme videre paa dette Punkt. Alle Forudsætninger synes da at være tilstede for et tilfredsstillende Resultat, og alligevel viser det sig ved nærmere Eftersyn, at de helbredtes Antal er forsvindende ringe.

Der er saaledes i omtrent 15 Aar indlagt 633 Kvinder med Livmoderkræft paa Kommunehospitalets og det kgl. Frederiks Hospitals kirurgiske Afdelinger. Kun hos 10 pCt. af disse (10 af 100) var Sygdommen, om end tit ret fremskreden, alligevel saa begrænset, at man ansaa det for berettiget at forsøge, om en Fjærnelse af hele Livmoderen skulde kunne medføre Helbredelse. Men alligevel lykkedes dette blot i højt regnet en Fjerdedel af de opererede Tilfælde. Det vil da sige det samme som, at af 100 Kvinder med Kræft i Livmoderen har knapt nok de 3 haft Udsigt til Helbredelse, fordi deres Sygdom allerede var for vidt fremskreden. Dette Tal bliver endnu mere forfærdende, naar man tænker paa, hvor mange af dem, der kunde have været helbredede, hvis de blot var kommen tidlig nok til operativ Behandling.

Da Sygdommen, naar den ikke behandles, som Regel fører til Døden

i Løbet af et godt Aarstid, vil de endnu levende, kræftsyge Patienters Antal omtrent svare til deres, der hvert Aar dør. Dette bliver altsaa for Københavns Vedkommende ialt 150, af hvilke vi, som Forholdene nu er, kun har Haab om at kunne helbrede 4.

For nylig har Prof. *Winter* gjort en lignende Beregning med det Resultat, at i Østpreussen helbredes hver 10. Kvinde; men han er ogsaa efter ihærdige Anstrængelser naaet til at kunne operere de 72 pCt. af dem, der indlægges paa hans Klinik. Mange andre Steder er man godt paa Veje til at komme op paa Siden af ham; alene i Rusland, Ungarn og Danmark staar det endnu saa sørgeligt til, at kun hver 10. Patient nogenlunde egner sig til Operation.

Naar nu Forholdene her hjemme er saa fortvivlede, er det intet Under, at Kvinderne opgiver alt Haab og modløst lægger Hænderne i Skødet, saa snart Kræftens Skræmmebillede viser sig for dem. Men værre er det, at adskillige Læger ogsaa efterhaanden fristes til at tvivle paa Muligheden af en virkelig Helbredelse, fordi de idelig ser deres Patienter efter Udskrivningen fra Hospitalet inden kort Tid bukke under for det næsten uundgaaelige Tilbagefald af Sygdommen. Dette er naturligvis til ubodelig Skade for den store Sag, som der skal kæmpes for — det fjærne Maal, at helbrede saa godt som alle, der lider af Livmoderkræft. Thi dette kan naaes og vil være naaet, naar enhver Kvinde forstaar, at Kræften er en helbredelig Sygdom, saafremt den kommer til operativ Behandling umiddelbart efter de første Symptomer. Alle Kvinder maa derfor ikke blot kende disse første Symptomer, men de maa lære at vise den største Paapasselighed overfor de mindste Uregelmæssigheder fra Kønsorganernes Side og uden Opsættelse lade sig nøje undersøge af en Læge, saafremt deres Mistanke i fjærneste Grad bliver vakt.

Paa Grund af mange forskellige Forhold er der nemlig faa Sygdomme, der som denne overses, miskendes og misforstaaes, skønt netop her en Operation i rette Tid er saa godt som ensbetydende med fuldstændig Helbredelse.

En stor og afgørende Del af vor Kamp mod Kræften i Almindelighed bliver derfor at oplyse og bekæmpe alle de Omstændigheder, der træder hindrende i Vejen for Livmoderkræftens rettidige Behandling. Som et Led i disse Bestræbelser fremkommer dette lille Arbejde. Dets Opgave skal være at give én almen gyldig og forstaaelig Fremstilling af disse Forhold og ikke mindst, at belære Kvinderne om denne deres Arvefjende, saa de i Tide kan værge sig imod ham.

Alle de Vanskeligheder, som et saadant Oplysningsarbejde rummer, gælder det om snarest muligt at overvinde; thi saa længe dette ikke fuldt ud er lykkedes, vil Kvinderne stadig komme for sent til Behandling. Denne idelige Forsinkelse — det er Livmoderkræftens Achilleshæl!

For nu ret at forstaa Betydningen af alle disse Forhold og for at faa lidt Klarhed over, hvorledes det kan være muligt ikke blot at behandle, men ogsaa at helbrede en Sygdom, der tidligere galdt for absolut uhelbredelig, vil vi først beskæftige os lidt med Kræftens Natur og prøve paa at danne os en Forestilling om, hvad Kræft egenlig er.

* * *

Lige fra Oldtiden og til hen imod vore Dage har dette Navn været Fællesbetegnelsen for ethvert ædende Saar, der bredte sig langsomt og var vanskeligt at helbrede. Man tænkte sig oprindelig Sygdommen som et krebslignende Dyr — heraf det latinske Navn Cancer —, der havde slaaet sin Klo et Sted i Legemet og nu nødig vilde slippe sit Tag, men stadig aad sig dybere ind. Dette var jo en meget malende, men overmaade udflydende Afgrænsning af et Sygdomsbegreb. Indenfor denne brede Ramme var der rigelig Plads til næsten alle vædskende Saar, ogsaa til dem, der forholdsvis let lod sig helbrede, men hvor den paahæftede Kræftetikette gav Lægens Kunst forøget Glans.

Det var naturligvis ikke med Vilje, at man gav en godartet Lidelse ud for Kræft, men man manglede Forudsætningen og Midlerne til en nøjagtig Bestemmelse af Lidelsens Art og kom derved til at staa over for helbredelige og uhelbredelige Kræftformer. Først ved Mikroskopets Hjælp lykkedes det nøjagtig at afgrænse Sygdommen, og nu véd vi da, at Kræften kun undtagelsesvis optræder som et Saar alene, men at dens væsenligste Karaktermærke er en Ophobning af Celler, en Svulstdannelse.

Som bekendt er hele vort Legeme bygget op af Celler ligesom alt andet levende Væv i Naturen, baade hos Planter og Dyr. Jo mere sammensat og fuldkommen en Organisme er, desto mangfoldigere er ogsaa det Celle-Materiale, der anvendes til Opbygningen. I vort eget Legeme findes derfor en Mængde forskellige Former som Ben-, Brusk-, Muskel-, Fedt-, Nerve-, Hjærne- og Kirtelceller. Alle disse forenes til et organisk Hele ved en Art Bindesubstans, et Væv,

der ligeledes bestaar af Celler, ejendommelig langstrakte med traadformede Udløbere, det saakaldte Bindevæv. Dette Væv findes desuden som et sammenhængende Lag paa hele Legemets Overflade, baade indvendig og udvendig, et Støttelag for Legemets Overtræk af de beskyttende Celler, der udvendig danner den tykke, læderagtige Hud og indvendig den tynde, bløde, fugtige Slimhinde.

De aller laveste Organismer derimod — som f. Eks. Bakterierne — bestaar kun af en eneste Celle. Denne er altsaa her et selvstændigt levende Væsen, der ikke blot evner at formere sig, men i hvis Indre der foregaar det hemmelighedsfulde Stofskifte, som er nødvendigt for at opretholde Livet. Men det er ikke andet end denne lille Celle, ændret og afpasset efter Forholdene, som atter danner Opbygnings-Materialet til Menneskets store Legeme. Her har den for saa vidt mistet noget af sin Selvstændighed, som den nu udgør en Del af et stort, sammensat Hele og er blevet en flittig Arbejder, der har faaet et bestemt Embede at varetage enten som Nerve-, Kirtel-, Blod-, Muskelcelle e. l.; men i dens Indre rører sig det samme Liv som hos dens Broder, den encellede Organisme, det samme Stofskifte, den samme Udskilning af Stofskifteprodukter, og den formerer sig ligesom denne, naar Tid og Lejlighed gives. Men det er Summen af disse Millioner smaa Celleliv, der bidrager til at danne det levende, tænkende og handlende Menneske.

Nu hænder det af og til, at nogle Celler eller maaske kun en enkelt — uvist af hvilken Grund — pludselig kommer i Besiddelse af en særlig stærk Formeringsevne, hvorved der snart danner sig en begrænset Ophobning af Celler paa et enkelt Sted — en lille Svulst. Cellerne i denne Svulst er altsaa ganske af samme Art og har ofte samme Anordning som det Væv, de stammer fra. De synes blot alle at have arvet denne stærke Forplantningstrang, og Følgen heraf bliver da, at Svulsten tiltager i Størrelse. Men Væksten foregaar kun langsomt, Nydannelsen vedbliver at være vel afgrænset fra det omgivende Væv, og i det hele faar man Indtrykket af, at dens Celler samtidig forretter den dem paahvilende Funktion i Legemets store Husholdning. Det hænder heller ikke saa sjældent, at de atter mister Evnen til at formere sig saa stærkt, og Svulsten holder da op med at vokse.

Den Slags godartede Formerings-Tilbøjeligheder opstaar ejendommelig nok hyppigst hos de Væv, som Organismen ikke har tildelt nogen alvorligere og mere ansvarsfuld Opgave, nemlig Fedtvævet og det fibrøse Bindevæv. Nydannelserne er ganske godartede,

de skæres let bort og kommer ikke igen, og de er ikke til nogen Skade for Legemet uden af og til paa Grund af deres generende Størrelse.

Der er derimod andre Celleformer, hvis stærkt forøgede Formeringsevne rummer den aller alvorligste Fare for Organismen. Dette gælder i første Række Slimhindernes Celler og ganske særlig Kirtelcellerne, fra hvilke en Del af de ondartede Nydannelser, de egenlige Kræftsvulster, har deres Oprindelse.

Dybt i Slimhindens Folder sidder Kirtlerne gemte som rørformede Fordybninger, der fra Slimhindens Overflade forgrener sig ned i det underliggende Bindevæv. Disse Kirtelrør bestaar ikke af stort andet end et enkelt Lag høje, tæt sammenstillede Celler, der foruden at besørge det Stofskifte, som er nødvendigt til Livets Ophold, afsondrer en eller anden nyttig Vædske — Mavesaft, Tarmsaft eller blot Slim, saaledes som det f. Eks. udelukkende er Tilfældet i Livmoderen. Bliver nu en saadan Kirtelcelle pludselig Sædet for en uforklarlig stærk Formerings-Energi, hører det til Undtagelserne, at de nydannede Celler slutter sig sammen til Kirtelrør, der pligtopfyldende varetager samme Funktion som de andre Kirtler i Slimhinden. Reglen er tværtimod, at de aldeles ingen Tilbøjelighed viser til et ordnet Levesæt. De bevarer ganske vist Modercellens Form, men arver ingen Evne til at fungere, som denne oprindelig gjorde, kun er de i Besiddelse af en ganske overordentlig Forplantningsdygtighed. De formerer sig med rivende Hast, fylder Kirtelrørets Hulhed, gennembryder dets Vægge, dynger sig op i uordnede Hobe, og begynder snart at bane sig Vej i lange Rækker gennem det omgivende Væv, der ganske ødelægges af denne voldsomme Indvandring. Naturligvis breder de sig stærkest ad de Veje, hvor Modstanden er mindst, og derfor bliver Vævenes fine, vædskefyldte Spalter hurtig opfyldte af Kræftceller — thi saaledes kalder vi nu disse Kirtelceller, efter at de saa fuldstændig har skiftet Karakter. Vædskestrømmen fører dem derefter over i Lymfekarrene og videre til de nærmest liggende Lymfekirtler. Her har de som Regel vanskelig ved straks at komme igennem. De bliver foreløbig hængende fast, og formerer sig imedens energisk paa det nye Sted, saaledes at Lymfekirtlerne snart omdannes til en haard Kræftknude. Lidt efter lidt lykkes det dog atter Cellerne at bryde ind i nye Lymfebaner. Med Strømmen føres de da til andre Kirtler og fra disse videre over i Blodet til Lungerne. Gennem dem gaar Vejen ud i det store Kredsløb, og fra det Øjeblik er Passagen aaben til alle Legemets

Organer. Overalt, hvor Cellerne sætter sig fast, har de Mulighed for at formere sig og danne nye Knuder, saaledes at man i enkelte Tilfælde efter Døden knapt kan paavise et eneste Organ, hvor Kræften ikke har sat sit Spor.

Ejendommeligt er det nu, at Cellerne i disse mange, nye Kræftknuder alle bevarer den oprindelige Kirtelcelles Form. Det er derfor umuligt under Mikroskopet at kunne stemple en enkelt Celle som Kræftcelle. Dens Energi og Anlæg kan vi ikke mikroskopere, den kan vi kun erfare, og det er derfor alene Cellernes ejendommelige Vækstmaade og Vækstenergi, der røber deres ondartede Tilbøjelighed.

Efter denne Udvikling vil vi let kunne forstaa paa hvilket Punkt Kræftforskningen i Øjeblikket er kørt fast. Det er ved Mikroskopets Hjælp lykkedes at afgrænse Sygdommen fra en Mængde andre ret uskadelige Lidelser, man i tidligere Tid blandede den sammen med, og til ret godt at begrænse den til ganske bestemte Svulstformer, som vi endog, hvad der har sin store Betydning, er i Stand til at erkende paa et meget tidligt Stadium af deres Udvikling. Man har kunnet opnaa at føre den almindelige Svulst og alle dens mange Aflæggere i Legemets forskellige Organer tilbage til deres Udgangspunkt — en enkelt lille Celle. Og denne er da som Regel en Kirtelcelle, men ofte blot en Overfladecelle enten i Slimhinden eller i Huden. Men her begynder Gaaderne at taarne sig op. Hvad er det nemlig for en usynlig Kraft, der evner at omskabe saadan en Celle, der i mange Aar stilfærdig har røgtet sin Dont i Organismens Husholdning, omskabe den saaledes, at den pludselig skifter Karakter, bryder ud og avler et Afkom, som gennem Millioner af Led bevarer Stamfaderens kolossale Formeringsevne? Herpaa kan Videnskaben endnu ikke give noget tilfredsstillende Svar.

Det laa jo overmaade nær i vor Tid, hvor der daglig arbejdes hen mod nye Opdagelser i Bakteriernes uhyre, for det blotte Øje usynlige Verden, at formode, at det ogsaa her drejede sig om en Smitte, en Infektion, der var i Stand til saa totalt at omkalfatre Kirtelcellens oprindelige Egenskaber. Men i saa Fald skulde Infektionen foregaa paa en meget ejendommelig og hidtil ganske ukendt Maade, som det vilde føre for vidt at komme ind paa her. Smitstoffet maatte under alle Omstændigheder være saa inderlig forbundet med Kirtelcellen, at det synes uadskilleligt fra denne og kun røber sin Nærværelse gennem Cellens ejendommelige Formeringsevne og Vækstmaade.

Man har da ogsaa med en enestaaende Udholdenhed gennemstuderet denne Kirtelcelles eller Kræftcelles Indre, og har naturligvis ment at finde de mærkeligste Dannelser derinde. Snart var det Bakterier, snart Gærsvampe og snart andre meget lavt staaende Organismer, der ellers lever som Snyltere i Vævene hos enkelte koldblodede Dyr. Men meget sjældent har to Undersøgere gjort de samme Iagttagelser, og som Regel er Uoverensstemmelserne meget betydelige. Dette hidrører rimeligvis fra, at det kun er Kunstprodukter, man med saa stor Begejstring har tydet som Snyltere. Omformninger og Skrumpninger i Cellens Indre, der simpelt hen skyldes den kemiske Proces, som alt Væv maa gennemgaa, inden det kan undersøges under Mikroskopet. Flere Forskere er da gaaet den modsatte Vej, idet de har podet disse lave Snyltere eller Gærsvampe paa Dyr, men Resultatet er altid blevet overmaade tvivlsomt. I hvert Fald er det paa den Maade aldrig lykkedes at fremkalde en virkelig Kræftsvulst.

Infektionstanken har yderligere søgt sin Støtte i statistiske Opgørelser af Kræftens Forekomst og Hyppighed, og særlig har man lagt Vægt paa at finde en mulig Sammenhæng mellem enkelte Tilfælde, der enten kunde have samme Smittekilde til Udgangspunkt, eller, hvor Kræften maatte antages gennem Smitte at være overført fra den ene til den anden. Man har saaledes ment at kunne paavise enkelte Bygninger, hvis Beboere paafaldende hyppig var døde af Kræft, og man har døbt dem med det uhyggelige Navn Cancerhuse. Det samme gælder om enkelte Landsbyer og Egne. Paa et Sted spiste Befolkningen mange raa Grøntsager, og man formodede da, at Kræften her skyldtes en Snylter i Kaalen, der fremkaldte Svulster paa denne.

Men alt dette er kun løse Gisninger og Formodninger uden mindste Grund under Fødderne. Det er nemlig klart, at der ved en Opstilling af mange tusinde Kræfttilfælde undtagelsesvis kan fremkomme enkelte besynderlige Sammentræf, som straks synes at betyde noget, men som i Virkeligheden er rene Tilfældigheder uden mindste indre Sammenhæng. Det samme gælder om Smitte fra Individ til Individ. Saaledes anføres et Tilfælde, hvor en Kvinde fik Kræft i Brystet, efter at hun i to Aar havde baaret et Korset, der tidligere var benyttet af en Patient, som døde af samme Sygdom. Saadanne enkelte Iagttagelser siger naturligvis aldeles intet, saa meget mindre, som den direkte Smitteoverførelse endnu aldrig

med Sikkerhed er bleven påavist — og derfor heller ikke bør give Anledning til Frygt.

Noget helt andet er det derimod, at det gentagne Gange er lykkedes at indpode Kræft fra et Individ til et andet af samme Art, men kun meget sjældent til et Individ af en anden Art. Disse Forsøg er naturligvis alle udførte paa Dyr. Særlig er det Kaniner, Rotter og Mus, der har maattet holde for. Vi ser dog ogsaa ret almindelig hos Mennesker Indpodninger fra et Sted af Legemet til et andet Sted, som har været i intim Berøring med Kræften. Det er til Eks. ikke sjældent, at Underlæbens Kræft podes ind paa det ovenfor liggende Parti af Overlæben. Men saadanne Indpodninger har aldeles intet med Infektion eller Smitte at bestille. Det er blot en Overførelse af levende Celler, der plantes ind i andet levende Væv og vokser videre der — et Forhold Gartneren kender saa godt, naar han gennem Podninger søger at variere de forskellige Plantearter. I Kirurgien gør vi ogsaa udstrakt Anvendelse af den Slags Omplantninger af levende Væv, i Særdeleshed naar det gælder at dække store, rene Saarflader med Hud, for derigennem at opnaa en hurtigere og mere fuldkommen Heling. Det er da intet Under, at Kræftcellerne, der i saa høj Grad besidder Evnen til Mangfoldiggørelse, ret let lader sig omplante i det Væv, der frembyder nogenlunde samme Betingelser som Modervævet for Cellernes fortsatte Vækst.

Alle Veje synes saaledes foreløbig lukkede, som kan føre til den inderste Forstaaelse af, hvad Kræften egenlig er. Ved Cellen stanser vor Viden; hvad der virker i dennes Indre, Kræftens egenlige Sygdomsvækker staar stadig for os som det samme gaadefulde X.

Erfaringen har blot lært os saa meget, at Kræften har Tilbøjelighed til at udvikle sig paa de Steder af Legemet, som ofte udsættes for Irritamenter af forskellig Art, for Tryk eller Slag; i Særdeleshed i Brystet, Ansigtet, Læberne, Spiserøret, Mavesækken, Endetarmen og Livmoderen. Men man maa vel vogte sig for af den Grund at opfatte Irritamentet som den egenlige Aarsag; var dette Tilfældet, vilde vi sikkert alle før eller senere dø af Kræft.

De sociale Forhold spiller sandsynligvis ogsaa en Rolle for Sygdommens Udvikling, idet denne synes at forekomme en Del hyppigere i Arbejdsklassen end blandt de højere Samfundslag.

Derimod foreligger intet som helst Bevis for Kræftens Arvelighed, selv om enkelte Familjer tilsyneladende er mere hjemsøgte end andre. Det er derfor rigtigst, at Kvinderne i saadanne Familjer viser

dobbelt Agtpaagivenhed overfor Symptomer, der kunde vække Mistanke om en begyndende Kræft.

* * *

Der er Sygdomme, som kan bestaa i længere Tid uden at røbe deres Nærværelse, men Livmoderkræften hører heldigvis ikke til dem. Den giver som Regel Tegn eller Symptomer paa et meget tidligt Udviklingstrin og muliggør derved ogsaa en rettidig Behandling. Men Ulykken er, at Symptomerne ikke er absolut ejendommelige for denne Lidelse alene. Lidt Udflod og Blødning kan nemlig betyde saa meget, og Kræften kendetegner sig ikke ved andet end ved Udflod og Blødning. Men disse røber rigtig nok ofte straks for den kyndige deres Oprindelse ved den Maade, de optræder paa.

Blødningerne er Kræftens vigtigste og mest fremtrædende Symptom. Ved Betændelsestilstande og godartede Svulster i Livmoderen forekommer ganske vist ogsaa Blødninger, som baade kan være stærke og langvarige, men de er da som Regel knyttede til Menstruationsperioderne, der da gærne indtræder med kortere og noget uregelmæssige Mellemrum. I den første Tid kan Kræften ligeledes give Anledning til Blødninger af samme Art, som derfor meget let miskendes, naar Patienten ikke bliver omhyggelig undersøgt; men dette hører til Undtagelserne. Reglen er derimod, at Blødningen optræder i Tiden mellem og uafhængig af Menstruationen. I Begyndelsen er det kun smaa, kortvarige Blødninger eller blot blodfarvet Udflod, men senere tager de til i Styrke og Varighed og kan endog pludselig en Dag sætte ind med stor Voldsomhed for næste Dag igen maaske at være helt forbi.

Særlig karakteristisk for Livmoderkræften er desuden de Blødninger, der indtræder efter ganske ubetydelige Aarsager som f. Eks. lette Stød og Tryk. Saaledes er det ikke ualmindeligt, at den første Gang røber sig ved Blødning umiddelbart efter en besværlig, haard Afføring eller i Tilslutning til Samlejet eller efter en Udskylning, idet Udskylningsapparatets Spids er kommen i Berøring med Nydannelsen. En almindelig Spadseretur kan ogsaa ganske uventet give Anledning til en stærk Blødning.

Et næsten ubedrageligt Tegn paa Kræft er det endvidere, naar Kvinderne begynder at bløde, flere Aar efter at Menstruationen er hørt op. Og ligeledes bliver hyppige og stærke Blødninger i Overgangsaarene altid meget mistænkelige.

Blødningen er saaledes det Symptom, der bedst er i Stand til at lede os paa rette Spor, medens Udfloddet langt lettere giver Anledning til Fejltagelse. I flere Tilfælde kan dette dog ogsaa være ret vejledende. Det er nemlig ofte til at begynde med ikke slimet og gulhvidt som ved Betændelser i Livmoderen, men ganske tyndt og sparsomt, nærmest af Farve som Kødvand. Patienterne føler sig vaade, som om der uden deres Vidende afgik et Par Draaber Urin. Senere mister Udfloddet helt sit særlige Udseende og er da kun mistænkeligt, naar det tager sin Begyndelse i en ældre Alder eller blandes med Blod. Først naar Kræften er ret vidt fremskreden, bliver Udfloddet stærkt ildelugtende.

Det Tidspunkt, Blødningerne indtræder paa, og de ofte ubetydelige Foranledninger kan saaledes i adskillige Tilfælde, i Forbindelse med Udfloddets Beskaffenhed, give Kvinderne et Indtryk af, at deres Sygdom kræver særlig Agtpaagivenhed. Derimod er Patienternes Udseende i Begyndelsen ofte blomstrende, og Smerterne mangler helt, saa længe Kræften er begrænset til selve Livmoderen. I det højeste klages der over en tyngende Fornemmelse i nederste Del af Underlivet eller et Hold over Lænderne, men saadanne Ubehageligheder kan ogsaa findes ved mangfoldige andre Sygdomme.

Det er nu nemt nok at fremhæve Ejendommeligheder ved de nævnte Symptomer, der særlig maa lede Tanken hen paa Livmoderkræft. Men det er naturligvis helt umuligt for den ukyndige at vurdere disse Ejendommeligheder paa rette Maade. For Kvinderne gælder det derfor om i første Række altid nøje at vogte paa sig selv og ikke vise Ligegyldighed overfor tilsyneladende smaa Uregelmæssigheder ved Menstruationen.

Dette er saa meget vigtigere, som en simpel, kronisk Betændelse i Livmoderens Slimhinde af og til i Aarenes Løb kan gaa over til Kræft. Enhver Læge, som har med disse Lidelser at gøre og har Lejlighed til at studere dem nøjere, kender saadanne Tilfælde, hvor Slimhinden ved de første »Udskrabninger« viste sig under Mikroskopet kun at være Sædet for en simpel Betændelse, men som senere langsomt skiftede Karakter og blev mere og mere kræftagtig. Dette hører ganske vist til Undtagelserne, men forekommer dog tit nok til, at man altid maa være paa sin Post.

At den kroniske Betændelse spiller nogen Rolle for Kræftens Udvikling, herfor taler desuden den Omstændighed, at de fleste Kræftpatienter har gennemgaaet adskillige Fødsler, og disse giver erfaringsmæssig meget ofte Anledning til langvarige Betændelsestil-

stande i Livmoderens Slimhinde. Paa den anden Side er Kræften i Moderhalsen ret sjælden hos de Kvinder, der aldrig har født. Der findes saaledes kun 8 af disse blandt 131 i det af mig undersøgte Materiale.

* * *

Kræften kommer for sent til Behandling, saa snart den har overskredet Livmoderens Grænser og altsaa ikke længere kan fjærnes fuldstændig sammen med denne. Men da vi paa Forhaand intet sikkert véd om, hvor hurtig Sygdommen i det enkelte Tilfælde vil brede sig ud i det omgivende Væv, bliver enhver Opsættelse overordenlig farlig. En ikke ringe Betydning har det dog, paa hvilket Sted i Livmoderen Kræften begynder sin Udvikling. Der er saaledes væsenlig Forskel paa Nydannelsens Ondartethed, om den udvikler sig oppe i Organets rundagtige Legeme eller nede i Livmoderhalsen. I første Tilfælde breder den sig meget langsommere, og Patienterne kan godt gaa henved et Aar med deres Kræft uden derfor at miste Udsigten til fuldstændig Helbredelse. Denne Form forekommer overvejende hos Kvinder mellem 50—70 Aar, men er i det hele sjælden. Forfatteren af dette Arbejde har saaledes i sin Tid samlet over 3000 Tilfælde, og fandt blandt disse kun 120 Gange Sygdommen begrænset til »Legemet« alene. Den æder sig her fra Slimhinden langsomt i Dybden, indtil der kun bliver en tynd Skal tilbage af Livmoderen, som alligevel udvendig fra ofte føles og ses ganske naturlig. Ved Undersøgelsen er det derfor ingensinde altid let straks at erkende denne Form; til Gengæld er saa Symptomerne særlig karakteristiske.

I det store Antal Tilfælde udvikler Kræften sig derimod i Livmoderens Hals, og er her langt mere ondartet. Kommer den ikke til Behandling i Løbet af det første Par Maaneder, er Helbredelsen overmaade tvivlsom. Værst er det, naar Nydannelsen udgaar fra Slimhinden eller fra Kirtlerne i den snevre Kanal, der fører op gennem Moderhalsen. Her breder den sig hurtig tværs gennem Væggen ud i det omgivende Bindevæv, og den kan lettere overses i sin Begyndelse, fordi den sidder saa godt skjult. Derimod foregaar Væksten noget langsommere, naar Sygdommen har sit Sæde paa »Halsen«s udvendige Side, der rager frit ned i Fødselsvejen. Den præsenterer sig her som en let blødende, blomkaalslignende Svulst eller som et fladt Substanstab, et Saar.

Men selv om vi nogenlunde har erhvervet Forstaaelse af de forskellige Kræftformers Ondartethed, kan denne dog i det enkelte Tilfælde veksle en Del. Det er saaledes en Erfaring, at Nydannelsen hos unge Individer gennemgaaende breder sig hurtigere end hos ældre, og navnlig giver et tilstødende Svangerskab Væksten rivende Fart. Men desuden følger Kræftcellernes Formeringsevne og Vækstenergi ofte Love, som vi foreløbig intet Kendskab ejer til, og det er derfor aldrig muligt med absolut Sikkerhed at forudsige, hvor langsomt Sygdommens Forløb vil blive.

Hvilke Forhold der nu end gør sig gældende, bliver Resultatet altid det samme. De store, væskende Saarflader, som efterhaanden dannes, giver Anledning til stærke Blødninger og ildelugtende Udflod, som tærer svært paa Patienternes Kræfter. I Nydannelsen trives Bakterier fra Luften frodig og forgifter derfra hele Organismen. Rimeligvis virker ogsaa Kræftcellernes egne Stofskifteprodukter som en langsom Gift. Og Følgen bliver da, at Patienterne lidt efter lidt magrer af og ældes. De faar en gulbleg, gusten Hudfarve, mister deres Appetit, føler sig trætte og usle og venter sluttelig kun paa Døden som en Befrielse for en lang Række pinefulde Dage.

Alle vore Bestræbelser maa altsaa gaa ud paa at bringe Kræften til Behandling umiddelbart efter dens første Symptomer. Enhver Opsættelse, den være nok saa ringe, kan blive afgørende for Kvindens Liv. Men hvor lidet dette staar det store Flertal klart viser følgende Tal. Forfatteren fandt nemlig i 1899 her hjemme, at der af 130 Kvinder med Kræft i Livmoderhalsen kun meldte sig 10 til Operation den 1. Maaned efter Symptomernes Begyndelse, 17 den anden Maaned, 36 den 3.—4. Maaned, og 32 ventede henved et halvt Aar. Af Resten gik 32 omkring i tre Fjerdingaar og saa Tiden an, og 4 meldte sig endog først til Behandling i Løbet af det andet Aar! Det er da intet Under, at vi i saa stort Antal som henved de 90 af 100 Tilfælde maatte opgive enhver Tanke om Helbredelse.

Men Fejlen er som Regel Patienternes egen, og det er derfor dem selv, der i første Række bærer Skylden for de daarlige Resultater.

Paa den anden Side kan Kvinderne ikke helt uden Grund bebrejde Lægestanden, at den ikke af yderste Evne anstrænger sig for at oplyse dem om de virkelige Forhold. Der er nu ikke gjort saa ganske faa Forsøg i den Retning, men det er ingen let Sag at sprede Kundskab blandt de Stænder, som forud ikke er synderlig tilgængelige for det skrevne Ord. Hertil kommer Menneskenes med-

fødte sorgløse Temperament, som hjælper de Sunde og Stærke fra at skræmmes af deres mere uheldige Medmenneskers Sygdom, fordi de vanskelig selv kan tænke sig ramte af den samme Skæbne og derfor ikke interesserer sig for dens Enkeltheder.

Men heldigvis er der dog ogsaa en Del, som ikke blot har Lyst til at læse, men ogsaa er i Stand til at drage Nytte deraf. Og dette lille Skrift er henvendt til disse, de intelligente. De maa føle det som en Mission ved alle Lejligheder at belære deres mindre oplyste Medmennesker. De skal ikke indlade sig paa at give Raad, men de skal vække Kvindernes Mistanke overfor Kræftens første, svage Symptomer og tilskynde dem til uden Tøven at søge Lægen. De maa forstaa, at der her ligger et Arbejde, som kræver at blive taget op, og som i Aarenes Løb vil kunne bringe Sundhed og Lykke til mange Hjem.

Der er nu mange Forhold, som vanskeliggør denne Opgave. Kvindernes Tanker er nemlig, især blandt Arbejder- og Landbefolkningen, til Stadighed saa stærkt optagne af Børnene og de huslige Bekymringer, at der ofte ikke bliver Tid til at skænke deres eget Helbred synderlig Opmærksomhed. Lidt Udflod og lidt uregelmæssig Blødning er desuden noget, som de fleste kender fra en eller anden Periode af deres Liv og derfor ikke tillægger alvorligere Betydning. De trøster sig med, at saadan noget nok gaar over af sig selv, og er for uvidende til at kunne tænke sig Muligheden af en begyndende Kræft.

Denne Tanke ligger i det hele Kvinden ganske fjern, naar hun er under de Fyrre, og efter den Tid er det næsten altid »Overgangsaarene«, der faar Skyld for alle Uregelmæssigheder. Men Sandheden er, at heller ikke Ungdommen kan føle sig sikker for Livmoderkræften. Det langt overvejende Antal Patienter er rigtignok mellem 40—50, men af Forfatterens 140 Tilfælde var dog de 6 i Begyndelsen af Tyverne og de 39 mellem 30—40 Aar.

Der findes desuden en ulykkelig, indgroet Forestilling om, at en virkelig Sygdom altid maa give Smerter. Men intet er fejlagtigere. Livmoderkræften giver saaledes slet ingen Smerter før paa et saa sent Tidspunkt, at al Helbredelse er umulig. Det er ogsaa først da, at Patienternes Udseende efterhaanden faar Præget af den haabløse Sygdom. I Begyndelsen forandres derimod Almentilstanden ikke. De kan tværtimod se saa blomstrende og velnærede ud, at man vilde blive ført slemt bag Lyset ved udelukkende at hæfte sin Opmærksomhed ved deres Ydre.

Der er altsaa Vildfarelser nok, som kan hjælpe til at fjerne Mistanken om en begyndende Kræft og dysse Sindet i Ro. Alligevel kommer der dog en Tid, hvor disse Forklaringer ikke længer slaar til, og hvor Kvinderne endelig maa bestemme sig til at søge Raad. Men da gaar deres første Vej i mangfoldige Tilfælde ikke til Lægen. Dette hænger vel noget sammen med den medfødte Blufærdighedsfølelse, som naturligvis er let forstaaelig, men ganske fejlagtig under saa alvorlige Forhold, hvor det er Livet, der staar paa Spil. Det er vel ogsaa delvis denne Følelse, der tit bevirker, at mange andre intetsigende Grunde bliver et Paaskud til yderligere Opsættelse. Saaledes mener Kvinderne ofte, at en Undersøgelse er umulig, saalænge de bløder. Men Blødningen ved Livmoderkræften kan godt med smaa Mellemrum strække sig gennem adskillige Uger, og skulde den først høre op, vilde det altsaa sige det samme som, at de kom meget for sent til Behandling.

Pengespørgsmaalet og Tiden kan ogsaa forekomme dem at være alvorlige Hindringer. Men nu til Dags er Lægen ingen Steder langt fra sine Patienter, og er der ikke Raad til at betale, er der Lejlighed nok til gratis Konsultation.

Endelig søger vel adskillige af Frygt for Sandheden andet Steds hen om gode Raad, fordi de egenlig allerhelst vil vedblive med at føres bag Lyset.

Og gode Raad — dem er der altid nok til at give. Der er jo ikke det uvidende Menneske, som ikke kender Masser af ufejlbarlige Midler, naar det gælder Helbredet. Og Patienterne selv er lettroende til det yderste; de gaar tilfredse hjem med et Par velmente Raad for at prøve deres Virkning, se Tiden an, opsætte og forsinkes.

For de noget mere kræsne er Nabokonen dog ikke den Profet, som hun anser sig selv for at være. Deres naturlige Tilflugt er derimod Kvaksalveren og »den kloge Kone«. Og de betænker sig ikke paa at ofre Tid og Penge for at søge hende. Men det er noget nær det farligste, de kunde gøre. »Den kloge Kone« ved nemlig absolut intet, men hun har sit Klientels ubetingede Tillid, og hun benytter den til paa alle Maader at holde dem borte fra Lægen og berøve dem den sidste Mulighed for Helbredelse.

Men der er ogsaa adskillige Kvinder, som gaar en anden og tilsyneladende fornuftigere Vej. Det forekommer dem nemlig rimeligt i den Slags Tilfælde at henvende sig til deres tro Veninde, Jordmoderen, der har været saa god en Støtte i andre vanskelige Situationer. Der henter de sig under alle Omstændigheder Trøst og sur

Mikstur. Og naar det ikke hjælper, vil enkelte Jordmødre maaske prøve paa at undersøge indvendig, men som Regel ganske uden Resultat, fordi de slet ikke ved, hvad de skal undersøge for. Jordmoderen lærer nemlig kun at lede en normal Fødsel og at passe en Barselkvinde, men der udover kan hun intet og skal heller intet kunne. Alligevel er Fristelsen naturligvis ofte stor til at undersøge den Patient, der søger hendes Raad. Og gør hun det, vil hun ogsaa bagefter være nødsaget til at sige sin Mening, der i de allerfleste Tilfælde maa gaa i Retning af, at der intet alvorligere er i Vejen, og de skal foreløbig rolig se Tingene an. Altsaa atter en Anledning til yderligere Opsættelse. Derimod er der vel her i Landet faa Jordmødre, som tør fordriste sig til det næste Skridt, selv at tage Kvinderne under Behandling, saaledes som *Winter* gentagne Gange har paavist i Preussen. Han har i det hele taget nøje undersøgt Jordmoderstandens Forhold til denne Sag og er kommen til et overordenligt uhyggeligt Resultat. Lad os haabe, at vore Jordmødre vil kunne gennemgaa en lignende Prøvelse med Palmer i Hænderne. En samvittighedsfuld Jordmoder skal nemlig lige saa lidt som nogen anden ukyndig indlade sig paa at give Raad, og hun skal ved det mindste mistænkelige tilskynde Kvinderne til uopholdelig at henvende sig til Lægen.

Der er heller ingen Tvivl om, at vi i Jordmoderstanden netop vil finde en meget værdifuld Støtte under Arbejdet for Kræftens rettidige Behandling, naar først Ansvarets Størrelse er blevet den klar.

Det er da i første Række denne Tilbøjelighed til at ville gaa uden om og søge egne Veje, der er Grunden til, at i Aarenes Løb Tusinder af Menneskeliv ofres, som vilde være reddede, hvis de blot havde søgt Lægens, den eneste kyndiges, Hjælp. Til ham skal de nemlig henvende sig, straks og uden Betænkning. Der er jo i vor Tid Specialister nok ogsaa paa dette Omraade, men det er ingenlunde nødvendigt at søge dem. Patienterne bør tværtimod have Tillid til deres egen Læge, og de skal vide, at han netop paa det Punkt er særdeles vel underrettet og kender sin Pligt. Og fatter han den ringeste Mistanke til en alvorligere Lidelse, vil han ogsaa straks forlange at undersøge dem. Kvinderne maa ikke føle dette som en Overrumpling, selv om deres Tanker i Øjeblikket er fjernt fra en dødelig Sygdom, fordi de ellers befinder sig vel. De skal tværtimod uden Tøven indvillige deri og ikke søge at unddrage sig, fordi de maaske bløder eller ikke er indrettede derpaa. Thi det at opsætte

en Undersøgelse er lige saa farligt som slet ikke at underkaste sig den, da de i Mellemtiden meget let faar Betænkeligheder og saa fristes til helt at blive borte.

Paa den anden Side maa Patienterne ogsaa være forberedte paa, at jo tidligere de møder hos Lægen, desto vanskeligere bliver det for ham straks at afgøre Sygdommens Natur.

En udvendig Undersøgelse og Beføling af Underlivet er under alle Omstændigheder ganske utilstrækkelig og kan aldrig føre til noget Resultat. For at erkende Kræften vil Lægen altid være nødsaget til at føle efter indvendig med en eller to Fingre og maa tillige ofte føre et Spejl op for at kunne overse nederste Del af Livmoderens Hals. Af denne kan det desuden blive nødvendigt at udklippe et lille Stykke til nærmere Eftersyn under Mikroskopet. I enkelte Tilfælde maa man endog foretage en Udskrabning af hele Slimhinden for at faa den omhyggelig mikroskoperet. Det sidste vil særlig være Tilfældet hos ældre Kvinder, der er begyndt at bløde, efter at Menstruationen i nogen Tid helt er ophørt, fordi Mistanken her navnlig maa rettes mod Kræft i Livmoderlegemet. Begge Indgreb er ganske ufarlige og hurtig udførte, men til en grundig Udskrabning er det dog ofte bedst at anvende Bedøvelse.

Kvinderne maa kende disse Forhold, for at de ikke skal søge at unddrage sig videre Behandling, naar et saadant lille Indgreb bliver tilraadet dem.

Naar nu Lægen paa den ene eller anden Maade med Sikkerhed har fastslaaet Kræftens Tilstedeværelse, gælder det om paa skaansom Vis at gøre Patienterne begribeligt, at en Operation er uundgaaelig nødvendig, og det snarest mulig, uden Opsættelse. Dette er ingenlunde nogen let Sag, men Kvinderne maa her stole paa Lægens Autoritet, og de maa vide, at det ikke kan nytte først at ville se Tiden an og prøve paa, om ikke Ætsninger eller Udskylninger skulde kunne hjælpe. De maa frem for alt ikke fristes til at løbe fra Læge til Læge for at høre forskellige Meninger, thi herved spildes blot Tid, og de kan risikere at miste den sidste Udsigt til Helbredelse,

Det er naturligvis umaadelig pinligt og vanskeligt for en stakkels Kvinde ganske uventet at blive stillet over for en saa alvorlig Afgørelse, og Lægen vil altid her hjælpe hende paa den bedste og lemfældigste Maade. Men der er intet Valg. Og skulde hun stadig vise sig uimodtagelig for alle Forestillinger, da bør han hellere

give hende fuld Besked om Sygdommens Natur og fralægge sig selv ethvert Ansvar.

* * *

Det eneste operative Indgreb, som der kan være Tale om at udføre, naar Kræften kommer til rettidig Behandling, er en Fjernelse af hele Livmoderen. Kun paa den Maade har Kvinderne Udsigt til virkelig og vedblivende Helbredelse. De mindre Indgreb i Form af Udskrabninger, Bortskæringer og Ætsninger anvendes kun, naar Kræften har bredt sig for vidt; de kan ganske vist ofte midlertidig forbedre Patienternes Tilstand betydelig, men de kan aldrig virke helbredende. Det gælder altsaa om at komme i rette Tid, og Kvinderne maa vel huske, at en Maaned efter første Symptom allerede kan være yderste Termin.

En Operation, der bestaar i at fjerne hele Livmoderen, er naturligvis ingen Ubetydelighed, men udføres dog som Regel temmelig let og hører nu til Dags til et af de mindst farlige Indgreb, desto lettere og ufarligere, jo tidligere Patienterne bestemmer sig dertil. Livmoderen er desuden intet livsvigtigt Organ, og den borttages, uden at dette i mindste Maade indvirker paa Individets aandelige og legemlige Tilstand, selv om hun naturligvis ikke er i Stand til senere at faa Børn. Man maa ikke forveksle denne Operation med en Fjernelse af Æggestokkene, et Indgreb, der ikke blot gør Kvinden steril, men ogsaa ofte med et Slag udvisker hendes hele kønsmodne Karakter.

Det er først efter Antiseptikens Indførelse, for henved 40 Aar siden, at man for Alvor turde begynde at lægge Planen til en bestemt Operationsmetode. Tidligere havde man nok gjort enkelte Forsøg, og særlig var der en Periode i den første Fjerdedel af forrige Aarhundrede, hvor dette Spørgsmaal stod paa Dagsordenen blandt Kirurgerne. Men Resultaterne var saa slette, at Operationens dristige og, det kan ikke nægtes, noget hensynsløse Foregangsmænd snart tabte Modet, saa meget mere som Europas medicinske Akademier enedes om at udtale deres strængeste Fordømmelsesdom over et Indgreb, der den Gang i saa høj Grad syntes at stride mod Humanitet og Videnskab. Der knyttede sig desuden visse mystiske Forestillinger til Livmoderens Betydning for Kvindens aandelige Liv, som yderligere maatte bidrage til at bringe Operationen i Miskredit. Saaledes udtalte en af Tysklands dygtigste Kirurger i det forrige Aarhundredes første Halvdel, at det at fjerne Livmoderen vilde sige det

samme som at skære Sjælen ud af Kvinden, og selv om det kun var den syge Sjæl, maatte en saadan Tanke dog bringe ethvert Menneske til at bæve.

Men der kom anderledes Lys og Klarhed i Spørgsmaalet, da den antiseptiske Tidsalder begyndte, da man kunde operere frit uden Frygt for Saarfeber og turde aabne Underlivshulen uden med Nødvendighed at paaføre Patienterne en dræbende Bughindebetændelse. Det var under disse nye Forhold, at en ung Tysker ved Navn Freund i Vinteren 1878 første Gang fjernede hele Livmoderen. Og skønt Operationen udførtes under meget beskedne Forhold i Patientens eget Køkken, lykkedes den fuldstændig, og Patienten kom sig.

Det vakte den Gang overalt en mægtig Opsigt. Man syntes med et Slag at have glemt tidligere Tiders bitre Erfaringer, saa ubehersket var Begejstringen over Freund's Operation, der ved sin »overvældende moderne Storslaaethed« ganske betog Sindene. Det var nu ogsaa paa den Tid, da den moderne Kirurgi stod i sine lykkelige Barneaar, den rigeste og eventyrligste Periode, som vel nogen Videnskab har haft Held til at opleve. Gennembruddet kom saa pludselig og saa alt betagende; hver Dag var fuld af spirende Tanker og dristige Ideer, der efterhaanden vandt Fodfæste og førte til Sejr.

Alligevel maa man ikke tro, at de nye Veje var lette at betræde. Det var en saadan Omkalfatren af gammel Sædvane og Tænkemaade, at der hørte stor Udholdenhed og Selvtugt til for helt at kunne tilegne sig den nye Videns fundamentale Begreber. Og der krævedes meget Arbejde og mange Forsøg, inden man blev nogenlunde Herre over de mangfoldige tekniske Vanskeligheder. Blandt de betydelige Mænd, i hvis Lod det faldt at arbejde med som den moderne Kirurgis Pionerer, skal her hjemme i første Række nævnes Professor Howitz, ikke mindst fordi han ogsaa paa Kræftspørgsmaalets særlige Omraade har indlagt sig betydelig Fortjeneste.

Freund's Operation svarede dog ikke til de højt stemte Forventninger, man straks stillede til den. Det gik her som ofte før. Foregangsmanden havde Held med sine første Forsøg, men senere mislykkedes de altfor tit baade for ham selv og for de mange Efterlignere, der ivrig fulgte hans Spor. Freund havde nu ogsaa valgt den aller farligste Vej, idet han aabnede Underlivet og fjernede Livmoderen derigennem, hvad der paa den Tid var et overmaade besværligt og vanskeligt Indgreb. Da Tekniken derimod nu er blevet langt simplere, og Resultaterne saa meget bedre, begynder Ope-

rationen atter at komme til Anseelse, fordi man ved at aabne Underlivet faar bedre Plads, lettere kan overse Sygdommens Udbredning og er i Stand til, om nødvendigt, at borttage en Del af det omgivende Væv og Lymfekirtlerne.

Men den Gang var det som sagt et meget farligt Indgreb, som derfor hurtig kom i Miskredit, saa meget mere som den bekendte Czerny i Heidelberg nogen Tid efter Freund offenliggjorde et Par Tilfælde, hvor han uden Vanskelighed havde fjernet Livmoderen gennem Fødselsvejen. Denne Metode blev nu snart almindelig anvendt over hele den civiliserede Verden, fordi Operationen viste sig let og hurtig at udføre og ikke var forbunden med nogen synderlig Fare for Patienternes Liv. I alle nogenlunde vel begrænsede Tilfælde bør vi derfor endnu den Dag i Dag foretrække at fjerne Livmoderen gennem Fødselsvejen.

Vi staar saaledes vel rustede i Kampen mod Livmoderkræften, men har desværre kun sjældent Lejlighed til at bruge vore Vaaben, fordi Fjenden i det længste skjuler sig for os. Spørgsmaalet bliver derfor, om vi ikke paa nogen Maade er i Stand til at hjælpe alle de mange, der ved idelige Opsættelser har berøvet sig selv enhver Mulighed for en virkelig Helbredelse. Vi saa jo, hvorledes disse uden Behandling i Løbet af et godt Aarstid gaar den sikre Undergang i Møde, hvorledes de afkræftes og bliver arbejdsudygtige paa Grund af stærke Blødninger, Udflod og Forgiftning fra de bakteriefyldte Saarflader. Derimod indtræder Døden sjældent som Følge af at Kræften føres til Legemets andre Organer, der derved ødelægges og delvis ophører med at fungere. Thi selv om Nydannelsen har overskredet Livmoderens Grænser, holder den sig alligevel længe begrænset til Bækkenets Bindevæv og Lymfekirtler. Men denne Begrænsning er netop, i Modsætning til mange andre Kræftformer, Sygdommens lyse Side. Der vindes derigennem en Mulighed for ikke blot at forlænge Patienternes Liv, men ogsaa for at gøre dem arbejdsdygtige paany, saafremt vi blot er i Stand til at stanse Blødning og Udflod og hæve Forgiftningen.

Dette kan virkelig ret ofte opnaas gennem en mindre og ganske ufarlig Operation, der gaar ud paa at fjerne alt det syge, skøre Væv og ætse Hulheden grundig. Thi er Saarfladerne paa denne Maade rensede, ophører ogsaa Udflod og Blødning, og Patienterne undgaar derved et stort Tab af Kræfter. De begynder da atter at føle sig

raske, spiser, tager til i Vægt og faar i det hele Lyst og Mod til at leve.

Men en Hovedbetingelse for at naa saa vidt er det, at Kvinderne ikke lukkes inde paa et Hospital eller en Stiftelse, hvor de saa let kan falde sammen i ørkesløse, triste Tanker. De skal tværtimod have Lejlighed til at glemme deres Sygdom ved at færdes ude omkring i det daglige Liv og ved saa snart som muligt at genoptage deres sædvanlige Beskæftigelse. Det maa dog samtidig være dem klart, at de ikke paa nogen Maade kan undvære uafbrudt Lægetilsyn. Sygdommen skal til Stadighed holdes paa et saadant Punkt, at den ikke gennem Udflod og Blødning udsætter Livet for Farer, og derfor maa de mindst hver Ugedag møde til Behandling enten hos deres Læge eller ved en Klinik, der vil ofre Tid og Kræfter paa denne Opgave. Intet er derimod farligere, end naar Patienterne, tilfredse med det opnaaede Resultat, pludselig afbryder Behandlingen for at se Tingene foreløbig an; en saadan Letsindighed hævner sig haardt. Thi det er ingen Overdrivelse, at hver Dag, de paa denne Maade lader gaa hen, kan forkorte deres Liv med en Maaned.

Naar man har vænnet sig til at sammenfatte alle dem, der kommer for sent til virkelig at kunne helbredes ved en Operation, under Fællesbetegnelsen: de inoperable, maa vi altsaa ikke derved forstaa, hvad mange er tilbøjelige til, at ethvert operativt Indgreb hos dem er udelukket. Ikke saa faa af disse frembyder tværtimod gunstige Betingelser for en virksom Behandling, der gennemført med største Omhyggelighed kan skaffe dem forholdsvis Velvære Aar igennem. Derfor bør denne saa vidt muligt forsøges, selv om man ikke paa Forhaand kan give sikre Løfter om Fremtiden. Hos nogle opnaas nemlig kun forbigaaende Virkning, og hos andre er Kræftens Væksthastighed saa betydelig, at ethvert Indgreb hurtig viser sig resultatløst.

Det er da klart, at en saadan Behandling kun kan opfattes som en sidste Haandsrækning, en usikker men til Tider virksom Hjælp i Nøden. Den eneste Vej til virkelig Helbredelse er og bliver derimod at fjerne hele Livmoderen paa et Tidspunkt, hvor Kræften endnu er vel begrænset til denne alene.

* * *

Lægevidenskaben er altsaa kun i Stand til med Kniven at helbrede Kræften. Der gives i Øjeblikket intet andet Middel. Men der arbejdes ogsaa paa dette Omraade frem efter med utrættelig Iver og

heller ikke helt uden Resultat. Det synes saaledes, som enkelte Kræftformer i ikke ringe Grad lader sig paavirke af Røntgenstraalerne, om man end her foreløbig er paa Forsøgets første Trin. Men tillige aabner der sig Muligheder i en anden Retning, hvis Betydning endnu ikke tilnærmelsesvis lader sig overse.

I de senere Aar er der nemlig opnaaet særdeles gode Resultater ved at anvende den saakaldte Serumbehandling mod forskellige Sygdomme. Serum er den latinske Benævnelse for Blodvandet, d. v. s. Blodet berøvet en Del af sit Æggehvidestof og de røde Blodlegemer. Mange Mennesker har haft Lejlighed til at se det; stilles en Del friskt Blod hen i et højt Glas, dannes hurtig en klæbrig Kage paa Bunden, medens der ovenover samler sig et tyndtflydende, gulligt Vædskelag. Og det er det, man kalder Serum.

Almindeligst bekendt i vore Dage er vel nok den meget omtalte Serumbehandling af Difteritis. Det hertil anvendte Serum tilberedes ved at indsprøjte Difteritibaciller eller blot disses Stofskifteprodukter paa et eller andet Dyr; i dettes Blod danner de en Modgift, som dræber Bacillerne, naar Dyrets Serum podes ind paa et Menneske med frisk Difteri. Men Difteribakterien er jo kun en encellet Organisme, en Celle altsaa der i Dyrets Blod har givet Anledning til Dannelsen af en Gift, som virker dræbende paa den selv. Og det er dette Forhold, som nu ogsaa lader til at kunne overføres paa de fleste andre Celleformer, idet der for hver enkelt af disse paa samme Maade synes at kunne tilberedes dræbende Sera.

Det ligger da nær at forsøge, om ikke ogsaa en Indpodning af Kræftceller skulde fremkalde en Gift i Dyrets Serum, saaledes at dette kunde forhindre Kræftsvulstens Vækst ved at indsprøjtes i Patienternes Blod. Et saadan Forsøg er nu virkelig med Held bleven udført af Professor *C. O. Jensen* ved Landbohøjskolen, idet han paa denne Maade fik en kræftagtig Nydannelse hos en Mus til at svinde helt. Men det lykkedes kun en eneste Gang. Alle senere Forsøg baade her hjemme og ved Kræftlaboratorierne i Berlin, Frankfurt og London har endnu ikke givet noget Resultat. Det er da gaaet her som i Eventyret, hvor Bjerget et Øjeblik aabnedes og røbede sine Skatte, men da det straks efter lukkede sig igen, kendte man ikke mere Ordet, der atter var i Stand til at tvinge det op. Alligevel er det nu, som om vi begynder at skimte den Vej, ad hvilken Maalet vil kunne naaes.

Men skal dette store Arbejde gennemføres paa en tilfredsstillende Maade, da bør det systematiseres saaledes, at det, samtidig med at

være videnskabeligt, lægges om i et praktisk og almennyttigt Spor. Bedst var det vel at skabe en saa udbredt Forstaaelse af Opgavens Betydning, at det blev muligt at danne en Nationalforening i Lighed med den, der for nogle Aar siden stiftedes til Tuberkulosens Bekæmpelse. Denne skulde da stræbe hen mod Oprettelsen af Hospitalsafdelinger eller Kliniker i de større Byer, der først og fremmest havde det Maal for Øje at bekæmpe Kræften med alle de Midler, der i Øjeblikket stod til Raadighed. Enhver skulde kunne indlægges dér til tidlig Observation ikke blot for Kræft i Livmoderen, men i alle de Organer, der overhovedet er tilgængelige for Behandling. Og dette vilde da sikkert blive Tilfældet efter en hel anden Maalestok end nu paa Hospitalerne.

En saadan Klinik maatte derfor stræbe efter at komme til at staa for den almene Bevidsthed ikke som et Dødens og Haabløshedens Asyl, men som et Sted, hvor alle kunde søge hen for at faa Vished, naar Frygten med eller uden Grund greb dem, og for at helbredes, fordi de mødte i rette Tid. Men de, som alligevel kom for sent, skulde dér finde en paalidelig Tilflugt, hvor de kunde blive behandlede paa en saadan Maade, at det maaske endnu blev muligt for dem gennem længere Tid at fortsætte deres daglige Gærning.

I Aarenes Løb vilde der saaledes paa enkelte Hænder blive samlet et betydeligt og udmærket klinisk Materiale, som i Forbindelse med et gennemført eksperimentelt Laboratoriearbejde havde alle Betingelser for at gennemføre en endelig Løsning af Kræftspørgsmaalets Gaader.

Lad mig da tilsidst sammmenfatte, hvad jeg har skrevet, i nogle faa Ord:

Husk!!

Livmoderkræften er en absolut helbredelig Sygdom, naar den kommer tidlig til Behandling.

Ved Uregelmæssigheder fra Menstruationens Side bør Patienterne derfor *uden Opsættelse* henvende sig til en Læge for straks at blive undersøgte, hvis han anser det for nødvendigt.

Mistænkeligt er altid:

1. Blødninger udenfor Menstruationen, ofte opstaaede ved ubetydelige Stød eller Anstrængelser, og Blødninger i den højere Alder, efter at Menstruationen er ophørt.

2. *Udflod*, der først begynder i den ældre Alder, eller naar dette er tyndt og kødvandslignende eller blodblandet.

Smerter og Afmagring optræder derimod først paa et sent Tidspunkt.

* * *

Livmoderen er intet livsvigtigt Organ og lader sig derfor uden Vanskelighed fjerne fuldstændig. Operationen er desto lettere og ufarligere, jo tidligere den udføres. Derfor bør Patienterne uden Tøven lade sig operere, saasnart Sygdommens Natur er fastslaaet.

Er Kræften for udbredt til at kunne fjernes i sin Helhed, egner den sig alligevel ofte til mindre operative Indgreb, hvorved Blødning, Udflod og Forgiftning nogenlunde hæves. Ikke saa sjældent kan Patienterne da komme til at føle sig raske og blive arbejdsdygtige i længere Tid. Men hertil kræves en uafbrudt gennemført Behandling, under hvilken de ikke bør opholde sig paa en Stiftelse eller et Hospital, men færdes frit omkring i deres daglige Gærning. Resultatet af en saadan Behandling er dog altid meget tvivlsomt.

Kun en rettidig Fjernelse af hele Livmoderen giver Udsigt til varig Helbredelse.

„**Dansk Sundhedstidende**“ begynder i disse Dage sin 11. Aargang, redigeret af Udgiveren, Prof. Dr. med. Carl Lorentzen i Forening med Læge Frode Sadolin. Det fortsætter stadig mod det Maal og ad den Vej, som blev angivet den første Dag, nemlig at udbrede Kundskab om den personlige Sundhedspleje og den offentlige Hygiejne, at vække Sansen for disse saa vigtige Faktorer til Enkeltmands og Samfundets Trivsel og Vel og ved direkte at lære deres Udøvelse og rette Brug. Tidsskriftet har bragt saavel længere Artikler som kortere Meddelelser, skrevne ikke alene saaledes, at alle har kunnet forstaa dem, men ogsaa saaledes, at de ved deres Form og hele Fremtræden har kunnet kalde Læsere til og holde deres Interesser fast, ligesom Fremstillingen bestandig har været nøgtern og objektiv med Udelukkelse af ensidige videnskabelige eller populære Teorier, som det altid er farligt for et saadant Tidsskrift at forbinde sig med. Vi anbefaler vore Læsere at stifte nærmere Bekendtskab med Tidsskriftet ved at tegne Abonnement, der **kun** udgør **90 Øre Kvartalet,** og herfor haves endda Ret til at vælge **en værdifuld Bogpræmie.** Nærmere Besked herom og om Tidsskriftets Indhold i det Hele faar man ved at rekvirere Prøvenumre, der gratis og franko tilsendes fra Bladets Hovedekspedition,

Citygade 22, Telf. 5164, København.

„Dansk Sundhedstidende“

Bogpakke

indeholder 7—8 populær-hygiejniske Bøger,
blandt hvilke findes:

HYSTERI (Overlæge Hallager),
BARSELPLEJEN (Fru Secher-Leth og Dr. med. Monrad),
ØRETS SUNDHEDSPLEJE (Professor Schmiegelow),
VORT HELBRED (Dr. Frode Sadolin),
NÆSENS SYGDOMME (Professor Schmiegelow),
OLE BJØRN OG DE BESATTE I THISTED (Overlæge Hallager),
KUNSTEN AT BLIVE GAMMEL (Dr. Bramsen),
OM BLODSPYTNING (Dr. med. Tobiesen),
TÆNDERNES BEVARING (Dr. Alfred Bramsen),
OM CHOLERINE (Dr. med. Prip) — etc. etc. —

Pris 2 Kroner.

Et hygiejnisk Bibliothek, der burde findes i ethvert Hjems Bogreol.

Faas i alle Boglader

og

i Bladets Ekspedition, Citygade 22, Telefon 5164, Kbhvn. K.